

Basel III Uzlaşısı ve Makro Ekonomik Boyutu

Ömer Faruk DEMİRKOL

Yrd. Doç. Dr., Harran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
İşletme Bölümü

Emel ŞENBAYRAM

Öğr.Gör., Harran Üniversitesi Süruç Meslek Yüksek Okulu, Bankacılık ve
Sigortacılık Bölümü

Makale Gönderim Tarihi: 18.09.2014, Makale Kabul Tarihi:21.10.2014

Öz: Son yıllarda uluslararası piyasaların hızlı gelişimi, finansal araçların çeşitlenmesi, küreselleşme olgusu vb. gibi birçok etken risk yönetiminin önemini daha da arttırmıştır. Özellikle, ulusal bazda başlayan olumsuz bir gelişmenin kısa sürede uluslararası boyutlara ulaşması risk ölçümünde daha hassas düzenlemelere olan ihtiyacı arttırmıştır. Basel III Uzlaşısı ile uluslararası alanda finansal istikrarın sağlanması ve olası küresel krizlerin önlenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma ek düzenlemeler seti olan Basel III Uzlaşısının kapsamını ve makro ekonomik etkilerini incelemek amacıyla yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Basel III Uzlaşısı, Basel Kriterleri, Bankacılık Düzenlemeleri

Basel III Accord and Macro Economic Dimension

Abstract: In recent years, the rapid development of international markets, diversification of financial instruments and many factors such as the phenomenon of globalization have increased the importance of risk management. In particular, reaching a negative development, which begins on a national basis to international heights in a short time, has increased the need for more precise regulations in risk measurement. Basel III Accord has intended to ensure financial stability in the international arena and prevent the possible global crisis. This study is designed to examine the scope of the Basel III Accord which is an additional set of regulations and its macro-economic effects.

Keywords: Basel III Accord, Basel Criteria, Banking Regulations

GİRİŞ

Küreselleşme olgusu başta bankacılık sektörü olmak üzere dünya ekonomisinin en önemli yön belirleyicilerinden biridir. Özellikle “yayıma etkisi”nin bir sonucu olarak yerel bazda başlayan olası bir sıkıntının kısa süre içerisinde uluslararası boyutlarda yıkıcı bir etkiye dönüşmesi dünyanın küçük bir pazara dönüştüğü fikrini kanıtlar niteliktedir. Teknolojik gelişmelere paralel olarak finansal araçlardaki çeşitlenme makro ekonomik belirsizlikleri arttırarak risk ölçümünü zorlaştırmıştır. Bu durumun en somut örneği dünyada etkisi halen devam etmekte olan finansal krizlerdir. Krizlerin banka bilançolarında sermaye olarak gözüken tutarların fonksiyonel olarak sermaye görevini yerine getirememesine ve bankalarca risklerin yeterli ölçüde belirleyip önlem alamamalarına sebep oluşu, mevcut düzenlemelerin güncellenmesi gerektiği görüşünü güçlendirmiştir.

Ulusal ve uluslararası alanda işbirliğini öngören düzenlemelerde amaç; rekabetçi, istikrarlı, şeffaf ve etkin bir finansal yapı oluştururken denetim mekanizmasının ve risk yönetiminin etkinliğini de arttırmaktır. Dolayısıyla Aralık 2009’da güncelleme sürecini başlatan Basel Komitesi, “Basel II Değer Arttırımı” olarak ifade edilen bu revizyon sürecini "Basel III Uzlaşısı” olarak belirlemiştir. Yeni ek düzenlemeler seti şeklinde geliştirilmiş olan Uzlaşısı’nın 2019’a kadar da kademeli olarak uygulanması beklenmektedir.

Basel III Uzlaşısı; bankacılık sektörünün olası her türlü finansal ve ekonomik dalgalanmalardan doğabilecek kriz ortamlarına karşı hazırlıklı olmalarını, yeterli risk yönetimi ve denetim mekanizmaları geliştirmelerini sağlayarak asimetrik bilgiyi minimize ederek şeffaflığı güçlendirmelerini amaçlamaktadır.

Basel III Uzlaşısı’nda yer alan yüksek sermaye yeterliliği rasyoları, bankaları kredi hususunda daha seçici davranmaya itecektir. Ayrıca artan risk ağırlıkları, bankaları yüksek kredi derecesine sahip ve yüksek teminatlı müşterilere yöneltecektir. Risk potansiyeli yüksek olan şirketlerin ise ancak yüksek faiz karşılığında kredi alabilmeleri, zaten kısıtlı kredi olanaklarına sahip olan KOBİ’ler başta olmak üzere çoğu şirketin baskı altında kalmasına sebep olacaktır.

YENİ UZLAŞI GEREKSİNİMİ

Son yaşanan küresel ekonomik krizin gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomilerinde oluşturduğu tahribat, finansal ve operasyonel risklere karşı bankaların rezervlerinde belirli bir oranda sermaye bulundurmaları ve böylelikle banka iflaslarına yol açan uluslararası krizleri engellemek amacı ile oluşturulan Basel II'nin yetersiz kaldığını doğrulamaktadır.

Basel II Kriterlerinin kademeli olarak uygulanmaya başlandığı yıllarda küresel krizin patlak vermesi Uzlaşının krize sebep olduğu fikrinin doğmasına sebep olmuştur. Fakat Basel Kriterleri'nin krizi yaşayan tüm ülkelerde henüz tam anlamıyla uygulanmadığı ve hemen hemen tüm ülkede halen Basel I Kriterleri'nin uygulanıyor olması söz konusu görüşü çürütmektedir.

Bankacılık ve finans sisteminin direncini arttırmaya yönelik ihtiyaç duyulan reformların temelinde likidite ve sermaye kalitesinin yükseltilmesi, etkin bir ekonomik döngünün sağlanması ve sermaye yükümlülüğünün artırılması yatmaktadır.

BASEL III UZLAŞISI'NIN KAPSAMI ve AMACI

Basel III Uzlaşısı son yaşanan finansal kriz sonrasında sistemdeki aksaklık ve eksiklikleri gidermek amacıyla Basel Komitesi tarafından geliştirilen ek düzenlemeler setidir. Uzlaşısı mevcut kriterleri tümünden değiştiren bir düzenleme olmayıp, mevcut düzenlemelere nazaran risklere karşı daha duyarlı bir sistemin oluşması için hazırlanılmış reformlardan oluşmaktadır. Söz konusu reformlar, mikro (banka) düzeyde reformlar ve makro (sektör) düzeyde reformlar olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır. Basel Komitesi yeni reformlarla banka ve sektör düzeyinde esneklik ve sağlamlık kazandırmayı hedeflemektedir.

Basel III Uzlaşısı ile amaçlanan bankacılık sektörünün olası her türlü finansal ve ekonomik dalgalanmalardan doğabilecek kriz ortamlarına karşı hazırlıklı olmaları, yeterli risk yönetimi ve denetim mekanizmaları geliştirilerek asimetrik bilgiyi minimize edip şeffaflığı güçlendirmektir.

Son olarak ifade etmek gerekir ki; esasında Basel III olarak lanse edilen yeni dönem düzenlemeleri yasal özkaynak hesaplaması, finansal kaldıraç, likidite ve diğer konulara ilişkin düzenlemeler olmak üzere çeşitli başlıklara ayrılabilir. Bunun yanı sıra ülkemiz mevzuatında henüz uygulaması bulunmayan (Çekirdek Sermaye-Common Equity)/(Risk Ağırlıklı Varlıklar-Risk Weighted Assets) oranı artırılmış; sermaye koruma tamponu (Capital Conservation Buffer) ve döngüsel sermaye

(Countercyclical Capital) isimli oranlar ihdas edilmiştir. Söz konusu değişiklikler Basel II'nin temel felsefesinden ciddi sapmalar göstermeyen ve yükümlülükleri daha da sıkılaştıran bir özellik göstermektedir (Cangürel vd., 2010 : 3).

Önümüzdeki yıllarda Basel III büyük olasılıkla finansal kurumların güvenliğini ve sağlığını arttıracak olsa da bazı bankacı ve regülatörler söz konusu reformların uygulanması aşamasında aceleci olmamaları hususunda ilgili tarafları uyarmıştır. Küresel bankacılık sektörünün halen krizin etkisinde olması sebebiyle Basel Komitesi Basel III'ün uygulanmasında artan sermaye ve likidite seviyelerini arzu edilen dengeye gelebilmesini sağlayacak bir takvim planı kurmuştur (King ve Tarbert, 2011 : 11).

KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi / KSU Journal of Social Science 11(2) 2014

Tablo 1. Basel III Uygulama Süreci Uzlaşımın Aşamaları (Tarih 1 Ocak ile başlar)									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	1 Ocak 2019 İtibari ile
Kaldıraç Oranı	Denetimsel Gözetim		Paralel Geçiş 1 Ocak 2013- 1 Ocak 2017 Kamuoyu açıklaması 1 Ocak 2015 ile başlar.					1. Sütuna geçiş	
Min. Ortak Özsermaye Oranı			%3,5	%4	%4,5	%4,5	%4,5	%4,5	%4,5
Sermaye Koruma Tamponu						%0,63	%1,3	%1,875	%2,50
Min. Ortak Sermayeye ek koruma tamponu			%3,5	%4,0	%4,5	%5,13	%5,8	%6,375	%7,0
CET 1'den gelen kesintiler aşaması (DTAs, MSR ve finansal limiti aşan kısım dahil)				%20	%40	%60	%80	%100	%100
Asgari Tier 1 Sermaye			%4,5	%5,5	%6,0	%6,0	%6,0	%6,0	%6,0
Asgari Toplam Sermaye			%8,0	%8,0	%8,0	%8,0	%8,0	%8,0	%8,0
Asgari toplam sermayeye ek koruma tamponu			%8,0	%8,0	%8,0	%8,63	%9,7	%9,875	%10,5
Tier 1/Tier 2 sermayelerini merkez gören sermaye araçları			2013'ten itibaren 10 yıllık süreçte yürürlükten kaldırılacak.						
Likidite Karşılama Oranı	Gözeti m süreci başlar				Asgari standartları n uygulanması				
Net İstikrarlı Finansman Oranı		Gözeti m süreci başlar						Asgari standartları n uygulanması	

Kaynak: BIS, Basel III: A global regulatory framework for more resilient, banks and banking systems December 2010, p.69'den derlenmiştir.

BASEL III UZLAŞISI'NDAKİ GÜNCELLEMELER

Sermaye Kalitesi: Basel III Uzlaşısı'nda önemle üzerinde durulan konulardan biri banka sermayelerinin kalitesinin artırılmasıdır. Uzlaşısı ile birlikte sermaye tanımının değişmesi, sermayenin önemini her koşul ve süreçte niteliksel ve niceliksel olarak arttırmıştır. Mevcut kriterlerde bulundurulması gereken sermaye oranının belirlenmesi yeterli iken, yeni kriterlerde yüksek sermaye kalitesi olası kayıpları absorbe edebilmek anlamına gelmektedir. Diğer bir ifade ile yeni düzenleme ile ana sermaye veya çekirdek sermaye bünyesinde ödenmiş sermaye gibi kaliteli sermaye kalemlerinin kalması sağlanmıştır. Ayrıca Basel II Uzlaşısı'nda yer alan sermayenin ana sermayenin %100'ünü geçemeyeceği hükmü ve üçüncü kuşak sermaye (Tier 3) uygulaması kaldırılmıştır.

Finansal kuruluşlara yapılan ve eşik değeri aşan yatırımları, mortgage servis hizmetlerini ve ertelenmiş vergi aktifini içeren düzenleyici ayarlamalar (sermayeden indirilen değerler ve ihtiyatlı filtreler) 1 Ocak 2018'den itibaren çekirdek sermayede bir indirim kalemi olarak kullanılacaktır. Bunun için kademeli olarak 2014'ten başlamak üzere bu unsurların %20'si, 2015'te %40'ı, 2016'da %60'ı, 2017'de %80'i, 2018'de %100'ü çekirdek sermayeden indirilecektir. Bu geçiş sürecinde kalan kısımlar için eski uygulamalar geçerli olacaktır (Gürel vd., 2012, 21).

Tablo 2'de de belirtildiği gibi çekirdek sermaye, Tier 1 ve ana sermaye oranları kademeli olarak artırılmıştır. Bu kapsamda çekirdek sermaye oranı %2'den %7'ye, Tier 1 %4'ten %8,5'e kademeli olarak yükseltilmiştir. Ana sermaye oranı ise Basel II'de asgari olarak % 8 iken yeni düzenlemelerde bu oran zorunlu olarak % 10,5 seviyelerine arttırılmıştır. Tier 1 oranı bankalara kar dağıtımını gibi konularda esneklik sağlanabilmesi adına % 8,5 olarak belirlenmiştir. Basel Komitesi sürekli sermaye ihtiyacı olan bankacılık sektöründe tutulması gereken sermayenin kalitesiyle birlikte miktarını da arttırmış ve önemle vurgulamıştır.

Tablo 2. Güncellenmiş Sermaye Çerçevesi: Basel II'den Basel III'e

Risk Ağırlıklı Varlıkların Yüzdesi	Sermaye Gereksinimleri							Makro Düzeyde Sağduyulu Gözetim	
	Çekirdek Sermaye			Tier 1 Sermaye		Ana Sermaye		Konjonktürel Tampon	Ek Kayıp Karşılama Kapasitesi SIFI için
	Mi n.	Koruma Tamponu	Zorunlu	Mi n.	Zorunlu	Mi n.	Zorunlu	Aralık	
Basel II	2			4		8			
Not:	Yeni tanımla ortalama uluslararası bir banka için yaklaşık %1'e eşdeğer			Yeni tanımla ortalama uluslararası bir banka için yaklaşık %2'e eşdeğer					
Basel III	4.5	2.5	7.0	6	8.5	8	10.5	0-2,5	SIFI için Sermaye ek yükü

Kaynak: Jaime Caruana, "Basel III: towards a safer financial system", BIS, September 2010, p,7'den derlenmiştir.

Basel Komitesi, Basel III Uzlaşısı'nda makro iktisadi değişkenler sonucu ortaya çıkan sistematik risklerin etki alanını daraltabilmek adına bir takım önlemler almıştır. Bu önlemlerden ilki ekonomik dalgalanmalara karşı % 0-2.5 oranında sermaye tamponu bulundurulması gerekliliğidir. Sermaye tamponu ile finansal sistemlerin ekonomik gelişme ve daralma dönemlerinde aşırı dalgalanmalar karşısında esnekliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Uzlaşısı'da vurgulanan diğer bir husus ise finansal kuruluşlar için ortak veya bağlı sayılabilecek sistematik riskler üzerinde özellikle durulması gerektiğidir.

Likidite: 2007 'de ABD'de mortgage krizi ile başlayıp kısa süre içerisinde birçok ülke ekonomisini derinden sarsan küresel kriz 'likidite krizi' olarak da bilinmektedir. Söz konusu krizin bu şekilde adlandırılmasının sebeplerinden en önemlisi, kriz öncesi finansal

piyasalarda görülen fazla likidite, düşük volatilité ve düşük faiz oranları sebebiyle ihtiyatlı davranmayan bankaların varlıklarını likit etmede ciddi sorunlar ile karşılaşmalarıdır.

Basel III Uzlaşısı'nda likiditeye ilişkin olarak iki oran belirlenmiştir.

Likidite Karşılama Oranı (Liquidity Coverage Ratio): Bankaların 1 aylık dönemde likidite yapısını ölçüp yüksek kalitede likit varlıkların kötü durum senaryolarını karşılayabilme gücünü ölçen orandır. Bankanın likit varlıklarının, 30 gün içerisinde gerçekleşecek net nakit çıkışlarına bölünmesi ile belirlenen bu oranın 1'den büyük olması gerekmektedir. Oranın 1'den küçük olması bankanın likit varlıklarının net nakit çıkışlarını (30 gün içerisinde gerçekleştirilen nakit çıkışları ile 30 gün içerisindeki nakit girişleri arasındaki fark) karşılamada güçlük çektiğini göstermektedir.

Net İstikrarlı Fonlama Oranı (Net Stable Funding Ratio): Bankaların uzun vadeli likidite yapısı ölçerek, mevcut bilanço faaliyetlerinin uzun vadeli kaynaklarla fonlanma gücünü ölçen orandır. Bankanın mevcut istikrarlı fonlama tutarının ihtiyaç duyulan istikrarlı fonlama tutarına bölünmesiyle oluşan oranın % 100'den büyük olması gerekmektedir.

Piyasalarda finansal krize ilişkin olarak ortaya konan kuralların çok sıkı olması ve hızla yürürlüğe konulması durumunda küresel çaptaki ekonomik canlanmanın tehlikeye girebileceği, hatta ciddi bir resesyona ya da finansal buhrana neden olabileceği endişeleri mevcuttur. BIS Ağustos 2010'da, yaklaşık 24 ulusal otorite ve uluslararası kuruluşun yetkililerinden oluşan FSB/BCBS Makroekonomik Değerleme Grubu (MDG) tarafından hazırlanan "Güçlü Sermaye ve Likidite Gereksinimlerine Geçişin Makroekonomik Etkilerinin Değerlendirilmesi" ve "Güçlü Sermaye ve Likidite Gereksinimlerinin Uzun Dönem Etkilerinin Değerlendirilmesi" isimli iki ara rapor yayımlanmıştır. Bahsi geçen bu raporlarda, güçlü sermaye ve likidite gereksinimlerinin uygulanmasının makroekonomik etkilerinin uygulamaya geçiş sürecinde ve tam uygulamaya geçildiği aşamadaki olası sonuçlarının faydaları ve uzun dönem maliyetleri sayılaşdırılmaya çalışılmıştır. Basel Komitesi tarafından açıklanan daha yüksek sermaye ve likidite oranlarından beklenen en önemli fayda finansal kriz olasılığının azaltılmasıdır. Ancak sermaye ve likiditeye ilişkin asgari oranların artırılmasının kriz olasılığının azaltılmasında ne kadar etkili olacağı belirsizdir (Cangürel vd., 2010 : 9).

Kaldıraç Oranı: Sermaye oranlarını destekleyici nitelikte olan şeffaf, basit, anlaşılır ve risk bazlı olmayan kaldıraç oranı getirilmiştir. Söz konusu oran birinci kuşak sermayenin (ana sermaye) belirli dönüşüm oranlarıyla dikkate alınmış bilanço dışı kalemler ve aktifler toplamına bölünmesi suretiyle (Ana Sermaye / Aktifler + Bilanço Dışı Kalemler) bulunacak olup 2017 yılının ilk yarısına kadar sürecek olan paralel uygulama döneminde %3 oranı test edilecektir. Yapılacak olan QIS çalışmalarının ve paralel uygulamanın sonuçları da dikkate alınarak nihai hali verilmiş olan kaldıraç oranı 1 Ocak 2018 tarihinden itibaren Birinci Yapısal Blok'a dâhil edilecektir (Cangürel vd., 2010 : 7).

Süreç içinde en olası sonuç Basel Komitesinin kaldıraç oranının önemini arttırmayı düşüneceğidir. Fakat zamanla daha gelişmiş uzlaş gereksinimi söz konusu uygulamanın bir şekilde yerine getirilmesini gerektirir. Örneğin oranın bağlayıcı olmadığı yıllarda bir "gözlem süreci" söz konusu idi. Fakat bağlayıcı olmadığı süreç içerisinde uzlaşımın inşa edilebilmesi mümkün değildir. Bir başka olasılık ise oranın bağlayıcı olması için asgari sermaye gereksinimlerinin belirleyici olacağı seviyenin mümkün olduğu kadar düşük tutulmasıdır (Elliott, 2010 : 10).

Karşı Taraf Riski: Teknik detayları oldukça yüksek olan bu teklifte, bankaların stres senaryoları ve tarihsel verilere dayanarak hesaplayacakları karşı taraf riski için ilave sermaye tutmaları amaçlanmıştır.

Bankaların "en kötü durum senaryoları"na karşı sermaye ihtiyaçlarının hesaplanmasının önemini vurgulayan Basel Komitesi, bu hususta aşağıda maddeler halinde açıklanan bir dizi önemli konuya odaklanmıştır (King ve Tarbert, 2011 : 7).

- i- *Olası risklere karşı stres testi:* Bankalar sermaye yükümlülüklerini kullanarak olası risklerin hesaplanmasında stres testine ihtiyaç duyacaklardır. Stres kalibrasyonu verileri en az üç yıllık olmalı, bunlar bankanın karşı taraf kesiti için belirlenen artan kredi sürecini içeren veya piyasada kullanılan veriler olmalıdır. Veriler piyasa koşullarının gerektirdiği şekilde üç aylık veya daha sık güncellenmelidir.
- ii- *Kredi değerlendirme ayarları:* Varsayılan risk sermayesine ek olarak, bankalar karşı tarafın kredi itibarındaki düşüşten kaynaklanan kayıplara karşı sermaye bulundurma ihtiyacı duyacaktır. Belirli durumlarda muhtemel zararların banka regülatörleri tarafından maddi kayıp olarak görülmesi güvenli finansman işlemleri kapsamına girmemektedir. Tam hesaplama metodu

- bankaların belirlediği modellere bağlı olmasına rağmen hesaplamalar “tahville eşdeğer” değere dayandırılmalıdır.
- iii- *Yanlış yönlü risk*: Karşı taraf kredi riski değerini arttıran başka bir ölçü yanlış yönlü riskin tanımlaması ve azaltılmasıdır. Bu riskler karşı taraf kredi itibarının düşüşüne rağmen bankanın maruz kaldığı karşı tarafın artması durumunda ortaya çıkar. Basel III kapsamında bankalar yanlış yönlü riskleri hem belirlenen sektörlerin analizini yaparak hem de belirli işlemleri referans alarak izleme ihtiyacı duyacaktır.
- iv- *Teminatlı karşı taraf*: Basel III kapsamında teminat hesaplama ve yönetimi için bir takım önlem önerilmiştir. Basel Komitesi repo türü ve diğer işlemler için on iş günü, işlemlerin netleştirilmesine ilişkin marj hesaplamaları için ise beş iş günü şeklinde asgari periyotlar belirlemiştir. Bankaların tabi olduğu Basel III, risk altında uygun süreyi değerlendirirken karşı taraf riskinin yoğunlaşması durumunda işlem değiştirmenin mümkün olacağına dikkat çekmektedir.
- v- *Merkez karşı taraf*: Merkezi karşı tarafın kullanımına yönelik geçişte tezgâh üstü piyasalar yerine türev piyasaların tercih edilmesi, bu piyasalardaki azalışta önemli bir faktör olarak görülmektedir. Basel Komitesi bu yaklaşımı uygun nitelikteki merkez karşı taraf risklerinin %2 gibi düşük bir sermaye yükümlülüğünde olmasını önererek desteklemektedir. Ayrıca merkez karşı taraf risklerinin sermaye ile ilgili tedbirler, teminat ve yönetim de dâhil olmak üzere Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütü tarafından belirtilen kriterlere uygun olması gerekir.
- vi- *Gelişmiş karşı taraf kredi riski yönetimi*: Basel Komitesi, karşı taraf risklerinin değerlendirilmesinde prosedürlerinin ve uygulamalarının kalitesini artırmak için ek tedbirler önermektedir. Hesaplama modellerinin bütünlüğü sağlanmalı, modeller düzenli doğrulama ve testlere tabi tutulmalı ve banka ve denetçi sonuçlarıyla tutarlı olmalıdır. Bankaların operasyonel risk yönetimi fonksiyonunun üst yönetimin aktif katılımı ile desteklenmesi önemlidir.
- vii- *Döngüsellik ve Sistemik Risk*: Döngüsellığı yeterince dikkate almamasıyla eleştirilen Basel II'nin bu yöndeki eksikliğini kapatmak amacıyla ülke şartlarına ve tercihlerine bağlı olarak %0 ile %2,5 arasında değişen döngüsel sermaye tamponu uygulaması getirilmiştir. Anılan tamponun çekirdek

sermayeden ya da zararı tam karşılama kapasitesi olan diğer sermaye bileşenlerinden ayrılması gerekmektedir. Döngüsel sermaye tamponunun ekonominin büyüme hızına bağlı olarak artırılıp azaltılmasıyla hızlı kredi büyümesinin önüne geçilmesi hedeflenmektedir. Sermayeyi korumak adına sistemik risklere karşı Basel III ile getirilen sermaye koruma tamponu çekirdek sermayeye, birinci kuşak sermayeye ve toplam sermayeye kademeli olarak eklenecektir. Söz konusu oranın 2016 yılından 2019 yılına kadar kademeli olarak arttırılarak 2019 yılında %2,5 olarak nihai şeklini alması planlanmaktadır. Sermaye koruma tamponunun sağlanamaması durumunda bankaların faaliyetlerine olağan olarak devam etmesi ancak bununla birlikte bankaların kar dağıtımına değişen oranlarda kısıtlamalar getirilmesi planlanmaktadır. Bankaların sermaye koruma tamponu için tuttuğu sermayenin, otorite tarafından belirlenen standart orandan (%2,5) düşük olması halinde, bu iki oran arasındaki farka bağlı olarak kar dağıtımını üzerinde değişen oranlarda kısıtlamalar yapılması öngörülmektedir (Cangürel vd., 2010 : 6).

UZLAŞI'NIN UYGULAMA SÜRECİ

Küreselleşme olgusu, risk çeşitliliği ve risklerin tam olarak ölçülememesi gibi sebeplerden dolayı başta bankacılık sektörü olmak üzere birçok sektör küresel ekonominin istikrarı hususunda uluslararası işbirliğini gerektirmektedir. Basel Uzlaşıları çerçevesinde belirli aralıklarla yapılan sayısal etki çalışmaları ile ulusal ve uluslararası denetim kuruluşlarının denetim ve kontrolleri sektörün etkinliğini arttırmaktadır. Bankaların makroekonomik belirsizliklere karşı sermaye tamponu oluşturmasını ve ekonomik faaliyetlerin aşırı etkisini yumuşatmak için sermaye kalitesinin arttırmasını gerektiren Basel III Uzlaşısı gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülke için 2013-2019 dönemi içerisinde kademeli olarak uygulanacaktır. Uygulama sürecinin olumsuz etkilerini azaltmak için geçişin kısa sürede yapılmaması ve bu süreçte etkinliğin ölçülebilmesi için yardımcı ek çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Tablo 3. Basel III (Sermaye) Uzlaşısı'nın Kabul Durumu (2013 Mart Sonu İtibariyle)

Ülkeler	Basel III	Uygulama Planı
Arjantin	3,4**	3) 8 Şubat 2013 tarihinde yayınlanan Son 3. Yapısal Blok kuralları 31 Aralık 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. (4) 1. ve 2. Yapısal Bloklar için son kurallar 1 Ocak 2013 yürürlüğe girmiştir.
Avustralya	4*	
Belçika	(2)**	(AB sürecini izleyin)
Brezilya	3**	1 Mart 2013 tarihinde yayınlanan nihai kurallar 1 Ekim 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
Kanada	4*	10 Aralık 2012 çıkarılan kredi değerlendirme ayarlaması kuralları 1 Ocak 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
Çin	4*	Bankaların maruz kaldıkları karşı taraf riskine ilişkin kurallar kısa sürede yayımlanacaktır.
Fransa	(2)**	(AB sürecini izleyin)
Almanya	(2)**	(AB sürecini izleyin)
Hong Kong	4*	Asgari sermaye standartlarının nihai kurallar 1 Ocak 2013 yürürlüğe girmiştir. Sermaye kurallarının 2014 yılında çıkarılması beklenmektedir. Açıklama kurallarının 30 Haziran 2013 tarihinde yürürlüğe girmesi planlanmaktadır.
Hindistan	4*	
Endonezya	2**	Endüstri yorumlarını içeren Haziran 2012 Basel III Danışma Taslağı piyasaya sunulmuştur.
İtalya	(2)**	(AB sürecini izleyin)
Japonya	4*	Sermaye koruma tamponu ve konjonktüre karşı tamponu kapsayan kurallar henüz yayınlanmamıştır. Taslak yönetmelik için 2014/15 beklenmektedir.
Kore	2**	Taslak düzenleme 27 Eylül 2012 tarihinde yayınlanmıştır. Son düzenlemeler hazır ve diğer büyük ülkelerle faaliyet alanı sağlamak için uygun bir zamanda uygulanacaktır.
Lüksemburg	(2)**	(AB sürecini izleyin)
Meksika	4*	Bankaların maruz kaldıkları karşı taraf

		kuralları henüz belirlenmemiştir.
Hollanda	(2)**	(AB sürecini izleyin)
Rusya	3**	Kaldıraç oranı için taslak yönetmeliğin 2013'te halkın katılımı için yayınlanmıştır.. Yeni sermaye kuralları çerçevesinde raporlama 1 Nisan 2013'te başlamıştır. Nihai sermaye tanımı düzenlemeleri ve sermaye yeterlilik oranları Şubat 2013 yayınlanmıştır.
Suudi Arabistan	4*	
Singapur	4*	Bankaların maruz kaldıkları karşı taraf riskine ilişkin nihai kurallar belirlenmiştir ancak 1 Temmuz 2013'ten itibaren yürürlüğe girmiştir.
Kuzey Afrika	4*	
İspanya	(2)**	(AB sürecini izleyin)
İsveç	(2)**	(AB sürecini izleyin)
İsviçre	4*	"İsviçre yaklaşım"na paralel uygulaması küçük bankalar için 2018 yılına kadar izin verilmiştir.
Türkiye	2**	Sermaye gereksinimlerini kapsayan taslak yönetmelik 1 Şubat 2013 yayınlanmıştır. Tamponları kapsayan taslaklar ise 2013 yılını takip edecektir.
İngiltere	(2)**	(AB sürecini izleyin)
ABD	2**	Önerilen kural koyucuların ortak bildirimleri Haziran 2012'de onaylandı. ABD kurumları kamu yorumların dikkate aldıktan sonra kuralları sonuçlandırmak niyetindedir. ABD'deki Basel III ve Basel 2.5 kural koyucuları Dodd-Frank düzenleyici reform yasalarının uygulanmasında uygulanabilir çalışmalarını ile koordine edilmelidir.
AB	2**	Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi Basel III uygulanması ve kurumsal yönetim ve ücret yapıları ile ilgili ek tedbirleri içeren yasama metinleri üzerinde anlaşma sağladı. Milletvekilleri eylemlerin yılın ilk yarısında önce yürürlüğe girmesi konusunda hemfikir, uygulama için izin tarihi 1 Ocak 2014.

Kaynak: http://www.bis.org/publ/bcbs/b3prog_rep_table.pdf, (Erişim Tarihi: 24.04.2013)

Kod numaraları: 1:taslak yönetmelik yayınlanmadı, 2: taslak yönetmelik yayınladı, 3: nihai kural yayınlandı, 4: nihai kural yürürlükte.

*: düzenleme kabulü tamamlandı, **: düzenleme benimsenme sürecinde, ***: herhangi bir ilerleme yok.

UZLAŞI'NIN MAKRO EKONOMİK ETKİLERİ

Basel III Uzlaşısı mevcut sermayenin etkinliği ile birlikte sermaye yeterliliği rasyolarında da yapmış olduğu artışla bankaların risk yönetimine gereken önemin verilmesini gerekli kılmıştır. Dolayısıyla bankalar Basel III kriterlerinin uygulama aşamasında üstlenebilecekleri riskleri doğru bir şekilde belirlemek ve hesaplamak zorundadırlar. Diğer bir deyişle söz konusu kriterler ile artan sermaye maliyetleri kredi verenleri daha seçici olmaya iterken, artan risk ağırlıkları doğal olarak tercihi yüksek kredi derecesine ve yüksek teminatlı müşterilere yöneltecektir. Bu durum ödeme gücü zayıf olan veya belirlenen kriterler dışında kalan şirketlerin ihtiyacı olan krediyi yüksek faizle almaya mecbur bırakırken risk potansiyeli düşük olan şirketler için geçerli değildir. Dolayısıyla zaten kısıtlı kredi olanaklarına sahip olan KOBİ'ler başta olmak üzere birçok şirket büyük bir baskı altında kalacaktır. Ayrıca sermaye yeterliliği oranlarının hesaplanmasında risk ağırlıklarının bankalar tarafından belirlenecek olması KOBİ'ler açısından olumsuz sonuçlar doğuracaktır.

Basel II kriterlerine göre bankaların KOBİ'lere kredi vermesinin şartı, AAA derecelendirme notuna sahip şirketlere göre daha fazla sermaye bulundurmaları idi. Bu durumda Basel III'ün, Basel II'ye daha nicel ve nitel sermaye gerekliliği düşünüldüğünde daha karamsar bir tablo görmek mümkündür.

Basel Uzlaşısı'nın ulusal ve uluslararası faaliyet gösteren tüm bankaları tek tip standartlar dâhilinde işlem yapmaya itmesi küreselleşmenin bir sonucu olarak olası olumsuz bir durumun yayılma etkisini arttırmaktadır. Yani yerel bankalarda karışılabilir olası bir olumsuz durumun doğrudan veya dolaylı olarak kısa süre içerisinde uluslararası boyutlara geçmesi muhtemeldir.

Basel III Uzlaşısı'nın tahmin edilen olumsuz etkilerinin yanında olumlu etkileri de bulunmaktadır. Öncelikle Basel III risk çeşitliliğinin belirlenmesinde ve bu risklerin hesaplanarak elimine edilmesi hususunda önemli kriterlere sahiptir. Söz konusu kriterlerle ekonomide belirsizliğin azaltılarak sektörde şeffaflığın artırılması amaçlanmaktadır. Ayrıca Basel III ile mikro ve makro düzeyde ihtiyatlılığın geliştirilmesi sağlanarak özellikle olası sistematik risklere karşı sermaye planlarının yapılması sağlanmıştır. Bankaların ulusal ve uluslararası denetim kuruluşlarınca kontrolü sektördeki asimetrik bilgiyi azaltırken sektöre açıklık kazandıracaktır. Dolayısıyla piyasa disiplini sağlanarak kayıtsızlığın önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

BDDK'nın Aralık 2012 Finansal Piyasalar Raporu'na göre Türkiye'nin ana sermaye kalemi toplam özkaynakların neredeyse %85'ini oluşturmakta olup katkı sermaye %15,9 gibi bir oranda gerçekleşmiştir. Ana sermayenin en önemli kalemleri olan ödenmiş sermaye ve yedek akçeler sırasıyla toplam özkaynakların %27,8 ve %46,69'ini oluşturmakta olup sektörün yüksek kalitede sermaye ile çalıştığına işaret etmektedir. 2013 yılının ilk çeyreğinde yedek akçelerdeki artış özkaynak kalitesini daha da arttırmıştır. Ayrıca Basel III Kriterleri içerisinde yer alan üçüncü kuşak sermaye kaleminin özkaynak hesaplamalarından çıkarılması Türk Bankacılık Sektörü'nde zaten hesaplanmaması ülkemiz bankacılık sektörünü etkilemeyecektir.

Açıkladığımız bilgilerden yola çıkarak Türk bankaları için sermaye yeterlilik oranı ve çekirdek sermaye yeterlilik oranı arasındaki farkın ABD ve Avrupa'daki bankalara kıyasla daha az olacağı çok belirgindir. Konu daha çok Avrupa ve ABD'deki bankalar açısından önem arz etmekte olup bu ülke bankalarının sermaye bileşenleri arasında çekirdek sermaye olarak tanımlanmayan ancak toplam sermayede yer alan tutarlar oldukça yüksektir. Daha önce de ifade edildiği üzere, Basel III'te sermayenin niteliği ile ilgili değişikliklerin yapılmasının nedeni, son finansal krizde banka bilançolarında sermaye olarak gözüken tutarların fonksiyonel olarak sermaye görevini yerine getirecek nitelikten uzak olmasının görülmesidir. Ayrıca Türkiye'nin %8 olarak kabul edilen sermaye yeterlilik oranına ilave olarak 2006 yılında asgari %12'lik hedef oran belirlenmesi kriz sürecinde Türk bankalarının sermaye sıkıntısı çekmemesindeki en etkili proaktif önlemlerden biridir. Nitekim küresel krizde Türkiye, OECD ülkeleri arasında da bankacılık sektöründe kamunun sermaye desteğine ihtiyaç duymayan tek ülke olmuştur (Cangürel vd., 2010 : 12).

Basel III Uzlaşısı'nda yer alan likidite karşılama oranının Türk bankacılık sektöründe hesaplanmakta olan likidite oranı ile uyumlu olması ve Türkiye'de faaliyet gösteren hiçbir bankanın SYR'sinin %12'nin altında bulunmaması Basel III düzenlemelerinin uygulanması aşamasında Türk bankacılık sektörünün zorlanmayacağını kanıttır. Basel III Uzlaşısı'nın uygulama sürecinde sağlam bir özkaynak yapısı, sağlıklı bir likidite profili, düşük kaldıraç oranı ve mevduat bazlı fonlama yapısı ile Türkiye'nin olumsuz etkilenmeyeceği gibi diğer gelişmekte olan ülkelere nazaran bazı noktalarda üstünlük de sağlayabiliri

SONUÇ

Son yıllarda dünya finans sisteminde yaşanan ekonomik daralma ve bankacılık krizleri gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülke ekonomisini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu durum özellikle dünyanın en büyük şirketler listesinin ilk sıralarında olan bazı şirket ve bankanın iflasın eşiğine gelmesine, bazılarının ise devredilmesine sebep olmuştur. Ülkelerarası finansal sistemlerin entegrasyonunun hızlanması, yeni finansal araç ve süreçlerin meydana gelmesini sağlarken önemsiz sayılabilecek ekonomik sıkıntılara bile küresel açıdan bakmayı zorunlu kılmıştır.

Basel Uzlaşıları, sistemik risklerin minimize edilerek etkin bir finans sisteminin kurulması ve piyasa disiplininin sağlanması adına uluslararası işbirliği gerektiren düzenlemeler setidir. Zaman içerisinde mevcut piyasaların gelişimine paralel olarak güncellenen düzenlemelerin nihai hali Basel III Uzlaşısı'dır. Mevcut düzenlemelere nazaran risk kültürünün daha ayrıntılı ele alındığı, nitel ve nicel sermayenin artırıldığı, şeffaflık ilkesi gereği açıklık sağlanarak piyasa disiplininin sağlandığı Basel III Uzlaşısı ile uluslararası finans sisteminin etkinliğinin artırılması amaçlanmıştır.

Aralık 2009'da istişare metni ile güncelleme sürecini başlatan Basel III Uzlaşısı'nın 2019'a kadar da kademeli olarak uygulanması beklenmektedir. Basel III, bankaları yüksek sermaye yeterliliği rasyoları sebebiyle kredi verme hususunda daha seçici davranmaya itecektir. Artan risk ağırlıkları bankaların tercihlerini yüksek kredi derecesine sahip ve yüksek teminatlı müşterilere yöneltecektir. Düşük risk potansiyeli olan şirketlere ise ancak yüksek faiz karşılığında kredi verilebilecektir. Dolayısıyla kredi temini konusunda ödeme gücü düşük işletmelerin baskı altında kalması beklenmektedir.

Tüm bankaları tek tip standartlar dâhilinde faaliyet göstermeye iten Uzlaşısı'nın bankaları homojenleştirerek benzer hareket eğilimlerine zorlaması, olası bankacılık krizlerin etkisini artırıcı nitelikte olabileceği görüşü mevcuttur. Son yaşanan küresel ekonomik kriz bu görüşü desteklemektedir. Lehman Brothers'ın iflası sırasında Basel III kriterleri ile uyumlu olması ve yüksek riske sahip portföylerin, finansal matematiğin illüzyonu ile düşük riske sahip gibi gösterildiği sigorta sözleşmelerinin en büyük satıcısı olan AIG'nin iflasın eşiğine gelmesi gibi sonuçlar sebebiyle kriterlerin krizleri önleyebildiğini söylemek güçtür.

Türk bankacılık sektörü, küresel ekonomik kriz sürecini gelişmekte olan diğer ülke bankacılık sektörlerine göre sorunsuz

geçirmiştir. Bu durumun en büyük sağlayıcısı ülkedeki hiçbir bankanın sermaye yeterliliği rasyosunun %12'nin altında olmamasıdır. Sahip olduğu sermaye tamponu ile Türk bankacılık sektörünün Basel III Uzlaşısı'ndan olumsuz etkilenmeyeceği kanısındayız.

KAYNAKLAR

- BDDK (2012) , Finansal Piyasalar Raporu, Aralık 2012, Sayı: 28
BIS, (2010), Basel III: A global regulatory framework for more resilient, banks and banking systems, December 2010
Douglas J. Elliott (2010), “Basel III, the Banks, and the Economy”, The Brookings Institution , July 2010
Eymen Gürel, Esra Burcu Bulgurcu Gürel, Neslihan DEMİR (2012), “ Basel III Kriterleri”, Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi, Cilt 1 Sayı 3-4, Ocak 2012
Jaime Caruana, (2010), “ Basel III: towards a safer financial system”, BIS, September 2010
Ozan Cangürel, Serkan Güngör, Veli Ulvi Sevinç, İskender Kaycı, Sadık Atalay (2010), “Sorularla Basel III”, BDDK, Aralık 2010
Peter King, Heath Tarbert (2011), “Basel III: An Overview”, Banking Financial Services, Volume: 30, Number: 5, May 2011
http://www.bis.org/publ/bcbs/b3prog_rep_table.pdf, (Erişim Tarihi: 24.04.2013)